

Τ Α Σ Ω Π Ι Κ Α
Ἡ ΣΥΝΘΗΜΑΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΒΑΓΕΝΑΔΩΝ
ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΥΠΟ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΙΣΗ

Υποδιευθυντού του εν Πωγωνιανή Γυμνασίου

Από την Σωπικήν και την Τσιάτισταν, χωρία του Πωγωνίου υπό την αλβανικήν κατοχήν τελούντα, και από τους Δρυμάδες και το Στραβοσκιάδι, χωρία του Πωγωνίου ωσαύτως, άλλ' εν τη ελευθέρα Ηπείρω κείμενα, προέρχονται οι βαγενάδες της Ηπείρου. Αλλ'ως κατ' εξοχήν κοιτίς αυτών πρέπει να θεωρηθεί η Σωπική. Αύτη αριθμεί τώρα περί τας τετρακοσίας οικογενείας...

...Απεδήμουν οι Σωπικιώται βαγενάδες κατά Μάρτιον εκάστου έτους από την Σψπικήν και εσκορπίζοντο εις όλην την Βαλκανικήν από της Ρουμανίας μέχρι της Πελοποννήσου και κατεσκεύαχον ή επιδιώρθωνον βαγένια και κάδους με κρασιά, καρδάρες και μπούτενες γι' αρτυμή και καρδάρια και μπουτένια για τουρσιά και λαχαναρμιές. Τον δε Οκτώβριον οπότε ετελείωνεν ο τρυγητος και η συγκομιδή κάθε κτηνοτροφικού "μαξουλιού" επέστρεφον εις την πατρίδα...

... Μη θέλοντες οι Σωπικιώται βαγενάδες να γίνεται αντιληπτή δι' ένα οιονδήποτε λόγον η ομιλία των υπό ξένων, παρ' οις ειργάζοντο, επενόησαν γλώσσαν συνθηματικήν αποτελουμένην κυρίως εκ νεολογισμών. Εις ταύτην προσέλαβον και τινάς λέξεις αλβανικάς, βουλγαρικάς και ρουμανικάς, ωσάν να ήθελον να μας πείσουν περί της εκτάσεως των αποδημιών των.

... Το επόμενο λεξιλόγιον κατεγράφη καθ' υπαγόρευσιν του εξ Σωπικής βαγενά Βασίλη Καναβού, επί τη βάσει των οδηγιών του κ. Γ. Αναγνωστοπούλου.

Οφείλω να ευχαριστήσω τον κ. Ανδρέαν Θωμογιάννην, διευθυντήν του δημοτικού σχολείου Πωγωνιανής και εκ Σωπικής καταγόμενον, δια την άοκνον κάθε φοράν αρωγήν του. .

*Τα ανωτέρω είναι αποσπάσματα από το κείμενο
που δημοσιεύθηκε στα "Ηπειρωτικά Χρονικά"
τεύχος Γ' έτος 1930

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Ἀκονιὰ (ἡ) ἡ γυναῖκα

ἀλάφτω=λαμβάνω, παίρνω, φέρω

ἀλμυρὸν (τὸ)=τὸ ἄλας

ἀνθίζω=ξέρω

ἀντάρρα (ἡ)=ὁ καπνὸς

ἀρεντᾶτος (ὁ)=ὁ τραχανᾶς

Βακουφιάρρα (ἡ)=ἡ ἐκκλησία, τὸ
ἐκκλησιάκι

βαρύνωλη (ἡ)=ἡ ψεῖρα

βαρύνωλος (ὁ)=ὁ ψυλλὸς

βέσσο (ἐπίρρημα)=ἐπὶ πιστώσει

βροντάω=ἔχω

βροντισμένη (ἡ)=ἡ χαρά, ὁ γάμος

Γιάννης (ὁ)=τὸ τυρὶ

γιῶργος (ὁ)=τὸ γιασύρι

γκέρο (τὸ)=τὸ γάλα

γκυλιστάριον (τὰ) = οἱ μαστοὶ τῆς
 γυναικὸς
 γλυκὺ (ῆ) = ἡ ζάχαρις
 γλυκὸ (τὸ) = τὸ μέλι

Δέντρος (ὁ) = ὁ γαμβρὸς
 Δέξιρος (ὁ) = ὁ Ἑλλήν
 Δεξιόπουλο (τὸ) = τὸ Ἑλληνόπουλον
 Δέξισσα (ῆ) = ἡ Ἑλληνίς
 Δέξικο (τὸ) = τὸ Ἑλληνὸν Κράτος,
 τὸ Ρωμαῖκο

Ἑργασμενιάρης (ὁ) = ὁ παντο-
 πώλης
 ἔργασμένο (τὸ) = τὸ μαγαζί

Ζαλιάρω (ῆ) = τὸ ὠρολόγι
 Ζαραλῆς (ὁ) = ὁ ὄνος
 Ζέρβας (ὁ) = ὁ Τοῦρκος
 Ζέρβισσα (ῆ) = Τουρκάλα
 Ζερβοπούλα (ῆ) = ἡ Τουρκοπούλα
 Ζερβόπουλο (τὸ) = τὸ Τουρκάκι
 Ζολότα (ῆ) = ὁ χοῖρος
 Ζουμί (τὸ) = τὸ νερό, ζουμερὸ (τὸ)
 τὸ ποτάμι
 ζυγισμένη (ῆ) = ἡ ὄκα
 τὸ ζώνω = ἔρχομαι, πηγαίνω, εἶμαι
 (τὸ ζώνεις = ἔρχεσαι κτλ.
 τὸ ζώνει, τὸ ζώνομε, τὸ ζώνετε,
 τὸ ζώνουν)

ζωσταρᾶς (ὁ) = ὁ διακονάρης
 ζωσταροῦ (ῆ) = ἡ διακονάρα

Θαλασσεύω = κλάνω
 Θάλος (ὁ) = ὁ πόρδος
 Θάνος (ὁ) = τὸ κρασί

Κάγιος (ὁ) = ὁ σάικος, ὁ νιρουδᾶς
 κανιήλι (τὸ) = τὸ μάτι
 κατομυράλω (ῆ) = ἡ μπούταινα
 καρτόφ (βουλγαρ.) = οἱ παιάτες
 κοφτερό (τὸ) = τὸ καυσόξυλον
 κέμπ (τὸ) ἄλβαν. = τὸ πόδι
 κεντέζικο (τὸ) = τὸ σχολεῖον
 κεντέζης (ὁ) = ὁ διδάσκαλος
 κεντέζισσα (ῆ) ἡ δασκάλα

κέχινη (ῆ) = ἡ δραχμή
 κιμάς (τὸ) = τὸ ὑποκάμισον
 τὰ κλειάω = κοιμῶμαι
 κολερός (ὁ) = ὁ χωροφύλαξ
 κομμένοι (οἱ) = τὰ χρήματα
 κόντι (τὸ) = τὸ ἄλευρον
 κοφτερά (τὰ) = ἐν γένει τὰ σύνεργα
 τῆς βαρελοποιίας
 κοφτερό (τὸ) = μαχαίρι
 κοῦκκοι (οἱ) = τὰ κουκκιά
 κούλα (ῆ) = ἡ ἐντροπή, ἡ αἰσχύνη
 κουλούκι (τὸ) = ὁ σκύλος
 κουρκουσούρα (ῆ) = ἡ καρυδιά
 κούφαλο (τὸ) = τὸ σπίτι, τὸ βαγένι
 κουφαλεόρι (τὸ) = τὸ πιστόλι

Δαίμαρες (οἱ) = τὰ ψέματα
 λαμπύρω (ῆ) = ἡ ρακή, τὸ οὔζο
 λεγανώματα (τὰ) = τὰ παιδιὰ
 λεγανωματῖνα (ῆ) = ἡ κόρη
 λεγανόσπυρη (ῆ) = ἡ σταφίδα
 λεγανόσπυρο (τὸ) = τὸ καλαμπόκι,
 τὸ σιτόρι
 λόθρα (ῆ) = πληρωμή
 λοθρεύω = πληρώνω
 λόλικο (τὸ) = ὁ μικρός, τὸ μικρὸ
 παιδί
 λειώνω = τρώγω

Μάξος (ὁ) = τὸ κρέας
 μαλγιάζω = φεύγω, κρύπτομαι, ἀπο-
 διδράσκω
 μαλλᾶτος (ὁ) = ὁ Δεσπότης, ὁ παπ-
 πᾶς, ὁ διάκονος
 μαλλάταινα (ῆ) = ἡ παπαδιά
 μάντρα (ῆ) = ἡ πόλις
 μαντεῖ (τὸ) = ἡ συμφωνία
 μαρτυριάζω = πανιρεύω
 μαρτυριάζομαι = παντρεύομαι
 μαρτυρισμένος — η — ο, = παντρε-
 μένος, η — ο.
 Μάρω (ῆ) [κυρά-Μάρω] = ἡ γάτα
 μιγιάζω = ἀποπατῶ
 μιγιάσματα (τὰ) = τὰ περιττώματα
 μίλιαρης (ὁ) = τὸ ἀποχωρητήριο
 μίχος (ὁ) = τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον

- Ἔνα χέρι κέχνες = Πέντε δραχμές
- Ἔνα ρεντζελιάρικο = Ἔνα δεκάρικο
- Λειώνομε τσέρο, μάζο, φάκω, ὅ,τι = Τρώμε ψωμί, κρέας, φακῆ, ὅ,τι
βροντιάει ὁ φῶτος. ἔχει ὁ νοικοκύρης.
- Νὰ τὸ ζώσης καὶ νάρθης γλήγορα = Νὰ πᾶς καὶ νάρθης γρήγορα
- Φωτέρισε τὰ κάστανα στὴ φωτο- = Ρίξε τὰ κάστανα στὴ φωτιά νὰ
καγιάρω νὰ ψηθοῦν ψηθοῦν.
- Ζῶσ' το καὶ σὺ νὰ χορέψης = Πήγαινε καὶ σὺ νὰ χορέψης
- Δὲ βροντιάω κομμένους γιὰ νὰ λο- = Δὲν ἔχω χρήματα νὰ πληρώσω
θρίσω
- Ἐρρίχτηκα γιὰ τσέρο = Ἐπείνασα (πέθανα γιὰ ψωμί)
- Ἐφωτερίστηκα τὲς ρόμπες = Ἀλλάξα τὰ ρούχα
- Ἐφωτέρισα τὰ πατερά μου = Μπάλωσα τὰ τσαρούχια μου
- Τί μπανίζει ἔτσι ἔδῳ καπνός; = Γιατὶ καπνίζει ἔδῳ μέσα ἔτσι;
- Ἐμπανίστη σκοτεινὴ σήκου = Ἐγινε ἡμέρα (ἢ νύχτα) σήκου
- Λάψ' τὰ κοφτερά νὰ μαλλιάσουμε. = Πᾶρε τὰ σύνεργα νὰ φύγουμε. Ὁ
Ὁ φῶτος δὲ λοθρίζει σιουμαλώ- νοικοκύρης δὲν πληρώνει περισ-
τερο γιὰ τὸ μπάνισμα. Χιόνι σότερο γιὰ τὴ δουλειά. Φτηνὰ
δὲν τοῦ τὰ μπανίζομε δὲν τοῦ τὰ φκειάνουμε.
- Ποῦ θὰ τὸ ζώσουμε νὰ βροῦμε τὰ = Ποῦ θὰ πᾶμε νὰ βροῦμε τὰ περισ-
σιουμαλώτερα; Χόνι-ξεχιόνι ἄς σότερα; Φτηνὰ ξεφτηνὰ ἄς τὰ
τὰ μπανίσουμε, νὰ τὰ λάψουμε καὶ φκειάσουμε νὰ τὰ πάρουμε (τὰ
μαλλιάζουμε χρήματα) καὶ φεύγουμε.
- Λειώνομε καὶ τσέρο, ποῦ εἴμεστε = Τρώμε καὶ ψωμί, ποῦ εἴμεστε πε-
ριγμένοι, καὶ μαλιάζομε. θάμενοι καὶ φεύγουμε.
- Ὅθε νὰ τὸ ζώσουμε ἢ σκοτεινὴ = Ὅπου καὶ νὰ πᾶμε ἢ μέρα τώρα
τώρα ἐμάλλιασε. Ὅσο νὰ τὸ ζώ- πέρασε. Ὡς που νὰ πᾶμε στὸ
σουμε στὸ φσιᾶτ, ὁ κόσμος ἐμάλ- χωριό, ὁ κόσμος φύγανε, πῆ-
λιασαν, τὸζώσαν στὰ μπανί- γανε στὴς δουλειές. Παίρνουμε
σματα. Ἀλάφτομε καὶ τοῦτα καὶ καὶ ταῦτα (τὰ χρήματα) καὶ τὸ
τὴ σκοτεινὴ μαλλιάζομε καὶ τὸ βράδυ φεύγουμε καὶ πᾶμε στὸ
ζώνουμε στὸ φσιᾶτ καὶ τὸ πρωὶ (ἄλλο) χωριό καὶ τὸ πρωὶ βρί-
βρίσκομε καὶ τοὺς φώτους στὸ σκουμε καὶ τοὺς νοικοκυραίους
φσιᾶτ. Κι' ὅποιος βροντιάει μπά- στὸ χωριό. Κι' ὅποιος ἔχει δου-
νισμα καὶ μᾶς ρεφενίς' καένας λειὰ καὶ (ἂν) μᾶς καλέση κανέ-
καὶ μπανίσουμε κᾶνα μαντρί, στα- νας καὶ κάνουμε καμμιὰ συμφω-
νέβομε καὶ μπανίζομε νία, μένουμε καὶ δουλεύουμε.
- Αὐτοῦ ποῦ τὸ ζώνεις θὰ μπου- = Αὐτοῦ ὅπου εἶσαι θὰ σκοτωθῇς.
κιστῇς. Λάψ' τὸ φλοέρι καὶ Πᾶρε τὸ τουφέκι καὶ φύγε τὴ
μάλιασε τὴ σκοτεινὴ, τὴν ἄκρη νύχτα τὴν ἄκρη τὸ ποτάμι καὶ
τὸ ζουμερὸ καὶ ζῶσ' το στὸ ἔλα στὸ σπίνι καὶ φεύγεις καὶ
κούφαλο καὶ μαλλιάζεις καὶ τὸ πηγαίνεις στὸ Ρωμαῖκο.
ζώνεις μὲς στὸ Δέξικο.

μουντζουριάρης (ὁ) = ὁ φοῦρνος
 μούτζουρο (τό) = ὁ καφές
 μπαγιότι (τό) = ἡ σακκούλα τῶν
 χρημάτων, τὸ πονγγί
 μπάνικος — η — ο = ὠραῖος = α — ον
 μπανίζω = φκειάνω, χτίζω
 μπάνισμα (τό) = ἡ δουλειά, ἡ ἐρ-
 γασία
 μπανιστιᾶς (ὁ) = ὁ μάστορης, ὁ τε-
 χνίτης
 μπαντιούσιω (ἡ) = τὸ πρόσφορο (ἐν
 Μεσοβουνίῳ, Ἀρτισίστη, Ἄνω
 Ραβενίοις καὶ Μαυροβουνίῳ τοῦ
 Ζαγορίου κ. ἄ. λέγεται *μπαντιού-
 σια*)
 μπολνάδος (ὁ) (ρουμαν.) = ὁ ἄρ-
 ρωστος
 μπουκιᾶζω = χτυπῶ, φονεύω
 μπρετζένι (τό) = τὸ ῥύζι
 μυρμήγκω (ἡ) = τὸ γραδωτήρι (ὄρ-
 γανον τοῦ βαγενᾶ)
 μπουκκισμα (τό) = ὁ διαρμός

Νεροπούλι (τό) = τὸ ψάρι, τὸ χέλι
ντόσιω (ἡ) = ἡ βροχή
ντόφτορας (ὁ) = ὁ ἱατρός
ντίλεο (τό) = τὸ κερί

Παῖτα (ἡ) = ἡ δόγα, ἡ σανίδα
παλιός (ὁ) = τὸ πέος
πατερὰ (τά) = τὰ τσαρούχια
πισκοπιανοί (οἱ) = τὰ κρομμύδια
πρασινάδι (τό) = τὸ λᾶδι
πρίσκοι (οἱ) = τὰ φασόλια
πρόβειο (τό) = τὸ καθάρειο ψωμί
Προεστὼς (ὁ) = ὁ μεγάλος εἷτε
 καθ' ἡλικίαν εἷτε κατ' ἀξίωμα

ρεντζελάρικο (τό) = τὸ δεκάρικο
ρεντζᾶζω = συνουσιάζομαι
ρέντλιασμα (τό) = ἡ συνουσία
ρεντσιαστούρω (ἡ) = ἡ πόρνη
ρεφενίζω = βλέπω, μιῶν,
ρίγκισσα (ἡ) = ἡ γύφτισσα
ρίγκοι (οἱ) = ἡ γυφτουριά, οἱ γύφτοι
ριγκοπούλα (ἡ) = ἡ γυφτοπούλα

ριγκόπουλο (τό) = τὸ γυφτόπουλο
ρίγκος (ὁ) = ὁ γύφτος
ρίχνομαι = πεθαίνω
ρόμπες (οἱ) = τὰ ροῦχα γενικῶς

Σαβανιάρικο (τό) = τὸ μπουρέκι
σαβανιάρω (ἡ) = ἡ πίττα
σβανιᾶζω = πίνω
σέλω (ἡ) = ἡ γριά
σκοτεινῇ (ἡ) = ἡ νύχτα, ἡ ἡμέρα
σκοτέλα (ἡ) (ρουμανική) = ὁ λο-
 γαριασμός

σιουμαλίζω = κουθεντιᾶζω
σιουμάλιασμα (τό) = ἡ κουθέντα
σιούμαλος (ὁ) = ὁ πολὺς
σιούμαλη (ἡ) = ἡ πολλή
σιούμαλο (τό) = τὸ πολὺ
σιουμαλώτερος — η — ο = περισσότε-
 ρος — η — ον

σιουριζω = κατοουρῶ
σιούριγμα (τό) = τὸ κάτουρο
σπειρωτό (τό) = τὸ σταφύλι
σπειρωτά (τά) = οἱ ῥῶγες τῶν μα-
 στῶν

σινάπαλο (τό) = τὸ σῦκο
στένεμα (τό) = ἡ ἀνεργία
σιενεύω = εἶμαι ἄργος
στέφος (ὁ) = ὁ πρωκτός
στρούμπουλο (τό) = τὸ αὐγὸ
Σῶπος (ὁ) = ὁ Σωπικιώτης
ταβανιάρης (ὁ) = ὁ μαραγκός
τεσσεροπόδαρο (τό) = ἀγελάδα, ἄ-
 λογο, ἡμίονος κ.τ.λ.

Τζαντίλι (τό) = τὸ βρακί
τζιουμεύω = κλέπτω
τζιούμης, τζιούμηδες = (ὁ) = κλέ-
 πτης, κλέπται

τριχερό (τό) = τὸ μουστάκι
τσέρος (ὁ) = τὸ ψωμί
τσίμπλω (ἡ) = ἡ λάμπα
τσελισμα (τό) = τὸ φαγητό
τσηουμανεύω = τσακίζω, κόπτω
τσηουμπέρια (τά) = τὰ τρεουκιά, στε-
 φάναι βαρελίου

Φάκω (ή) = ή φακῇ
 φηκάρι (τό) = ὁ πτωχός
 φλοέρι (τό) = τὸ τουφέκι, ὁ πόλε-
 μος
 φσιὰτ (τό) (ἀλθιανική) = τὸ χωριὸ
 φρουσκωμένη (ή) = ή ἔγκυος
 φουῦκος (ὁ) = ὁ γέρος
 φτερουγιάρης (ὁ) = ὁ πετεινός
 φτερουγιάρω (ή) = ή κόττα
 φτερουγιαρόπουλο (τό) = τὸ πουλί
 τῆς κόττας
 φῶτος (ὁ) = ὁ ἄντρας, ὁ νοικο-
 κύρης

φώτισσα (ή) = ή γυναῖκα, ή νοικο-
 κυρά
 φατερίζω = ἀνάβω φωτιά, βάζω,
 ἀλλάζω, διορθώνω, τακτοποιῶ
 φωτερή (ή) = ή φωτιά
 φωτοκαγιάρω (ή) = ή φωτιά

Χαλιμπούρδω (ή) = ή γκίζα, ή
 οὔρδα

χιόνι = φτηνὰ (ἐπίρρημα)
 χλιμιτάραγας (ὁ) = τὸ κριθάρι

Ψωριάζω = γελῶ.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΛΟΚΗΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΕΙΣ ΦΡΑΣΕΙΣ

- Μάλιασε, δὲ μπορῶ σὲ ρεφενίσω = Φύγε δὲ μπορῶ νὰ σὲ βλέπω
 Τῶζωσε ή ζαλιάρω, αἰντε νὰ τὰ = Πέρασε ή ὥρα, αἰντε νὰ κοιμη-
 κλείσουμε θοῦμε
 Αὐτός ὅλο λαίμαργες ρεφενίζει = Αὐτός ὅλο ψέματα μιλεῖ
 Λάψ' τὸ ιεσσαροπόδαρο νὰ μαλ- = Πᾶρε τ' ἄλογο νὰ φύγουμε
 λιάσουμε
 Σήμερα θὰ λειώσουμε νεροπούλια = Σήμερα θὰ φᾶμε ψάρια
 Μὴ σιουμαλίζεις, μᾶς ἀκοῦν = Μὴ μιλᾶς, μᾶς ἀκοῦνε
 Μπάνικη λειανωματῖνα αὐτὴ = Καλὴ κοπέλα αὐτὴ
 Θὰ μᾶς ρεφενίσουν στὴ βροντι- = Θὰ μᾶς καλέσουν στὸ γάμο ;
 σμένη ;
 *Ὁλο λιακρὸνς μᾶς φωτερίζει καὶ = *Ὁλο φασόλια μᾶς βάνει καὶ τρώμε
 λειώνουμε.
 *Αὶ νὰ τὸ ζώσουμε στὸ φσιὰτ = *Αἰντε νὰ πᾶμε στὸ χωριὸ
 Τοῦτος ὁ φῶτος **μπανίζει μπά-** = Αὐτός ὁ νοικοκύρης μᾶς φκιάνει
 νικο τσιέλισμα καλὸ φαγητὸ
 Τῶδωκε ἓνα **μπούκιασμα μπάνικο** = Τοῦδωκε ἓνα καλὸ ξύλο
 Θέλει **μπούκιασμα** αὐτὸς με κα- = Θέλει ξύλο (δαρμὸ) με κανσόξυλο
 φτερό αὐτός.
 Λάψε μιὰ φωτοκαγιάρω νὰ φω- = Φέρε μιὰ φωτιά νὰ ἀνάψω ἓνα
 τερίσω μιὰ ἀνιάρω τσιγάρο.
 *Ανθίζεις σῶπικα ; = Ξέρεις βεγενάτικα ;
 *Ανθίζω. = Ξέρω
 *Απὸ ποῦ τὸ ζώνεις ; = *Απὸ ποῦ εἶσαι ;
 Πῶς τὸ ζώνουν τὰ **μπανίσματα** ; = Πῶς πᾶνε οἱ δουλειές ;
 Ποῦ τὸ ζώνεις ; = Ποῦ πᾶς ;
 Πόσο ἄλαψες γι' αὐτὴ τὴν κατοικου- = Πόσο πῆρες γι' αὐτὴ τὴ μπούταινα
 ράλω τοῦ φώτου ; τοῦ νοικοκύρη ;